

Robert Dębiński¹

Funkcjonowanie sekt a bezpieczeństwo państwa i obywateli

Abstract. *Operation of sects and safety of the state and citizens.* The problem of sects, or all new religious movements emerged in Poland in the mid-90s. The reason for this was, among others, regained freedom of conscience and religion in 1989, liquidation of state surveillance over management of religious minorities and borders opening. After the turn and regaining independence in 1989 Poland stood on the position of ideological neutrality. As a result of the Law on Guarantees of freedom of conscience and religion of 17th May 1989, regulations governing the establishment and management of religious groups were changed. Under that law the Polish state, inter alia, guarantees citizens the right to form religious communities, the right to preach their religion or belief; raise their children according to their religious beliefs, maintain contact with other fellow believers, including participation in the work of religious organizations on an international scale; association in secular organizations for the implementation of tasks resulting from religion or religious beliefs. Many previously unknown in Poland groups and religious movements appeared in the 90s together with the new political and legal situation. There were also groups that up to 1989 hadn't obtained the status of the Church or other religious association because of unfriendliness of the authorities. As a result of more frequent abuses and risks to the national security and citizens connected with sects actions, the Report on the National Security Office which included one chapter on the said issue was published in 1995.

1) Dr Robert Dębiński, Uniwersytet Warmiński – Mazurski w Olsztynie.

1. Wstęp

„Każdy postęp kulturowy jest funkcją koalicji między kulturami. Koalicja ta zasadza się na (...) uwspólnieniu szans, jakie każda kultura napotyka w trakcie procesu swego historycznego rozwoju (...). Koalicja ta jest tym bardziej płodna, jeśli została zawarta przez kultury najbardziej zróżnicowane. (...) Ta wspólna gra, z której wynika każdy postęp, musi w konsekwencji (...) doprowadzić do ujednoczenia zasobów każdego z graczy. (...) Ludzkość stale znajduje się w szponach dwóch sprzecznych procesów: jeden dąży do wprowadzenia jednorodności, drugi zaś ma na celu utrzymanie lub odtworzenie różnorodności.”²

Charakter rozwoju społeczeństw, który jest nacechowany różnymi kulturami a zarazem zależny od nich i niekiedy przez nie ograniczany, stanowi właściwy punkt wyjścia dla każdej próby zrozumienia zjawiska sekt. Zjawisko to powstaje zarówno z poczucia zagrożenia, wywołanego możliwością ujednoczenia tożsamości kulturowych, jak i z przemożnego pragnienia uniwersalizmu, gotowego unicestwić wszystko, co stanowi jakąkolwiek różnicę. W pierwszym wypadku grupa zamyka się w celu ochrony swojej tożsamości z obawy przed jej utratą. W drugim zaś, lekceważy granice i świadomie ignoruje różnice istniejące w społeczeństwie, w celu zmanifestowania swojej obecności. Zjawisko sekt i ich tajemniczość wywołuje niepokój oraz poczucie zagrożenia w społecznościach ludzkich. Istnienie tego typu grupy i jej hermetyczność rodzi niepewność, ponieważ nieznaną jest jej wewnętrzna działalność. W tej sytuacji pojawia się lęk i czarny scenariusz.

Lekceważenie różnic w społeczeństwie zarówno na poziomie międzynarodowym, jak i krajowym niekiedy jest odbierane jako pewnego rodzaju atak na daną społeczność. W konsekwencji może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli.

2. Sekty – próba zdefiniowania

Spośród nowych ruchów religijnych opinię publiczną szczególnie interesują te, których wierzenia i praktyki budzą największe społeczne kontrowersje. Ponadto ich doktryny zostały uznane przez władze państwowe za sprzeczne z przepisami ustaw chroniących bezpieczeństwo publiczne, porządek, zdrowie, moralność publiczną oraz podstawowe prawa i wolności obywatelskie. Ruch religijny, czyli względnie trwałe zbiorowe działanie spontaniczne ludzi, zmierzające do urzeczywistnienia określonych wartości religijnych³.

Określenie „nowe ruchy religijne” jest bardziej neutralne niż „sekty”. Termin „nowe” wskazuje nie tylko, że pojawiły się w obecnej postaci po

2) C. Lévi – Strauss, *Antropologia strukturalna II*, Warszawa 2004, s. 384.

3) J. Sztumski, *Sekty i związki wyznaniowe. Studia wybranych ugrupowań religijnych*, Kielce 2000, s. 9.

II wojnie światowej, ale także dlatego, że jawią się jako alternatywa wobec religii oficjalnych i instytucjonalnych oraz dominującej kultury. Termin „religijne” występuje dlatego, ponieważ zwolennicy wspomnianych ruchów twierdzą, że ukazują wizję rzeczywistości religijnej czy sakralnej bądź drogę do osiągnięcia innych celów, np. takich, jak poznanie transcendentne, oświecenie duchowe lub autorealizacja albo też pozwalają swoim członkom znaleźć odpowiedź na podstawowe pytania⁴.

W Polsce na gruncie prawa pozytywnego pojęcie sekty nie istnieje. W prawodawstwie nie stosuje się terminu „sekta”. Ustawodawca polski w żadnym z obowiązujących aktów prawnych nie podał znaczenia tego terminu, nie dokonał wykładni autentycznej. Podjęto jednak próbę zdefiniowania sekty kryminalnej. A mianowicie „jest to zespół ludzi powiązanych ze sobą wspólnym, z reguły uformowanym przez nich światopoglądem oraz stałymi bądź okresowymi formami kultowymi, pseudokultowymi oraz organizacyjnymi, zaś cele działania tego zespołu bądź formy realizacji wynikające z ich światopoglądu, zachowań kultowych lub pseudokultowych nie są uznane przez państwo oraz są sprzeczne z prawem lub z zasadami współżycia społecznego”⁵.

Sekta (od łac. *secta* – kierunek, droga, postępowanie, zasady, stronnictwo, nauka, od *sequi* – iść za kimś, postępować, towarzyszyć lub *seco, secare* – odcinać, odrąbywać, odcinać się od czegoś)⁶ - grupa społeczna izolująca się od reszty społeczeństwa, mająca własną hierarchię wartości, zespół norm zachowania się, silnie akcentująca rolę przywódcy⁷. Sektę charakteryzuje zespół wybranych cech, które często uznawane są za negatywne przez oficjalne instytucje państwowe lub religijne m.in. autorytarne sprawowanie władzy przez przywódcę sekty, traktowanie członków sekty w sposób instrumentalny przez jej kierownictwo, łączenie celów politycznych i ekonomicznych (czerpanie korzyści materialnych z działalności sekty przez wybrane osoby lub grupy osób) z celami religijnymi lub parareligijnymi, brak samokrytycyzmu, dążenie do uniezależnienia się od uznawanych przez społeczeństwo czynników kontroli (np. rodzina lub media)⁸.

Światopoglądy propagowane przez sekty są niekiedy dziwne i niebezpieczne, innym zaś razem oryginalne i inspirujące dla poszukiwań intelektualno-duchowych, wchodząc w lukę ludzkich pytań i oczekiwań. Nie wszystkie nowe ruchy religijne są przecież destruktywne i całkiem złe. Sektę można spotkać na gruncie każdej religii, a także na płaszczyźnie niewiary czy to

4) F. Arinze, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, L'Osservatore Romano, wyd. polskie, nr 7 (134) 1991, s. 12.

5) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej cyt. MSWiA), Międzyresortowy Zespół do Spraw Nowych Ruchów Religijnych, *Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, Warszawa 2000, s. 14.

6) *Słownik łaciński – polski*, red. K. Kumanieckiego, Warszawa 1957, s. 450.

7) *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczaka, Warszawa 1981, t. 3, s. 193.

8) *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, red. B. Kaczorowski, Warszawa, 2004, t. 7, s. 483.

ateizmu, czy liberalizmu współczesnej kultury⁹. Słowo „sektą” często jest zastępowane wspomnianym określeniem „nowy ruch religijny”. Na pewno wiąże się to z pewną delikatnością, aby żadnej grupy religijnej nie urazić. Jednak w swojej strukturze, funkcjonowaniu, ideologii grupy te zawierają elementy charakterystyczne dla sekty. Z jednej strony są natury teologicznej, dotyczą kultu, objawienia, światopoglądu. Z drugiej zaś, posiadają wymiar socjologiczny, czyli swoistą strukturę, metody przekazu istotnych treści, stosunek do autorytetów, wartości, kultury, a także do innych grup społecznych i w ogóle społeczeństwa¹⁰. Dokument wydany przez Stolicę Apostolską precyzuje to następująco: „Słowo „sektą” zdaje się odnosić w sposób bardziej bezpośredni do małej grupy, która odłączyła się od większej społeczności religijnej, najczęściej chrześcijańskiej, i której wierzenia oraz praktyki uważane są za odchylenie”¹¹. Jednak nie wszędzie używa się tego słowa w tym samym znaczeniu. W Ameryce Łacińskiej określenie to jest używane w stosunku do wszystkich społeczności niekatolickich, nawet jeśli należą one do tradycyjnych Kościołów protestanckich. Ponadto w środowiskach nastawionych bardziej ekumenicznie, słowo „sektą” używane jest w odniesieniu do grup skrajnych i agresywnych. W zachodniej Europie zaś, termin ten budzi skojarzenia negatywne. Natomiast w Japonii nowe religie, wywodzące się z szintoizmu lub buddyzmu są zazwyczaj nazywane sektami, co jednak nie jest równoznaczne z ich ujemną oceną¹².

W raporcie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji zatytułowanym „O niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce” z 2000 roku można znaleźć następującą definicję: „za sektę można uznać każdą grupę, która posiadając silnie rozwiniętą strukturę władzy, jednocześnie charakteryzuje się znaczną rozbieżnością celów deklarowanych i realizowanych oraz ukrywaniem norm w sposób istotny regulujących życie członków; która narusza podstawowe prawa człowieka i zasady współżycia społecznego, a jej wpływ na członków, sympatyków, rodziny i społeczeństwo ma charakter destrukcyjny”¹³.

Sekta posiada charakter totalitarny, ponieważ organizuje całe życie człowieka, nie tylko to wewnętrzne, ale i zewnętrzne. Wyrabia myślenie, pogląd na życie osobiste, na pracę, relacje z innymi osobami, stosunki społeczne, kształtuje postawę względem państwa, sprawy związane ze śmiercią, życiem wiecznym itp. Z tego wynika ograniczenie wolności człowieka co do poglądów, postaw, wyboru sposobu życia, posiadania własnego zdania¹⁴.

9) A. Posacki, *Wprowadzenie w tematykę sekt i kultów*, „Drogami Sekt i Kultów”, Kraków 1999, n. 1, s. 2.

10) T. Alexiewicz, J. Maruchin, *Wiara w piguлке, czyli sekty*, Poznań 1999, s. 7.

11) F. Arinze, op. cit., s. 12.

12) Tamże.

13) MSWiA, op. cit., s. 16 – 17.

14) T. Alexiewicz, J. Maruchin, op. cit., s. 9.

3. Sekciarski sposób bycia

Po zdefiniowaniu sekty należy dokonać charakterystyki postawy, którą można określić jako sekciarski sposób myślenia i funkcjonowania. W postawie tej na pierwszym miejscu pojawia się bardzo specyficzny stosunek do doktryny wyznawanej przez grupę. Doktryna nie może być rozpatrywana w kategoriach czysto teoretycznych. Nie do przyjęcia jest, aby traktowano ją jako metodę interpretacji rzeczywistości czy narzędzie poszukiwania prawdy. Przywódcy, czy inaczej mówiąc moderatorzy, zapobiegają pogłębionym studiom nad doktryną, zawczasu wyznaczając ludziom, jak to określają, „pożyteczniejsze cele”. Nie chodzi o to, żeby doktrynę zgłębić, ale by ją zaakceptować. Jeśli doktryna nie dostarcza jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, członek sekty musi się z nim zwrócić do przywódcy, gdy i ten nie potrafi odpowiedzieć, oznacza to, że pytanie jest niestosowne, problem nieistotny i najlepiej zapomnieć o całej sprawie¹⁵.

Istotnym czynnikiem jednoczącym grupę jest istnienie wspólnego celu. Cel sekty określa całość prawd, które ona głosi, czyli doktryna, absolutna mądrość. Wszystkie grupy wyznaniowe twierdzą, że są w posiadaniu wspomnianej mądrości. Obiecują rozwiązanie wszelkich problemów życiowych, dylematów różnej natury, zarówno metafizycznej, teologicznej, filozoficznej, jak również psychicznej, duchowej, a nawet zdrowotnej i materialnej¹⁶.

Rozwój sekt nierozzerwalnie wiąże się z charyzmatycznymi przywódcami. Są oni jednym z najistotniejszych elementów konstytuujących grupę. Pojawienie się przywódców pozwala na stworzenie wielopoziomowego i szeroko akceptowanego systemu autorytetów. Ślepe im posłuszeństwo, ułatwiające stworzenie monolitu społecznego, niesie z sobą szereg zagrożeń. Przywódca uważa, że posiada specjalny związek z bóstwem, a niekiedy sam zajmuje jego miejsce. To sprawia, że przypisuje sobie prawo decydowania o doktrynie i zachowaniu członków grupy religijnej. Zajmuje w niej miejsce centralne i staje się symbolem jej stabilności, jedności, żywotności i gwarantem jej istnienia. Doprowadza to do całkowitego uzależnienia członków grupy od wierzeń, zachowań i stylu życia aprobowanego przez przywódcę¹⁷. Lider grupy religijnej jest zawsze w centrum istnienia sekty, wokół niego koncentruje się jej życie i działalność. Ponad wszelkimi funkcjami, które sprawuje, do najważniejszych należy pełniona rola zawierająca pewną symbolikę. Przywódca jest znakiem – symbolem dążeń, celu, sensu i mądrości, które oferuje sekta swoim zwolennikom. Nie poddaje się żadnej weryfikacji, krytyce i ocenie¹⁸.

15) S. Hassan, *Psychomanipulacja w sektach*, Łódź 1997, s. 119 – 120.

16) J. Prokop, *Uwaga rodzice! Sekty*, Warszawa 1994, s. 15.

17) W. Nowak, *Sekty w Polsce a młodzież*, Olsztyn 1995, s. 22.

18) A. Zwoliński, *Anatomia sekty*, w: *Abc o sektach*, red. M. Gajewskiego, Kraków 2004, s. 45.

Sekty i nowe ruchy religijne przyciągają swoich zwolenników między innymi „nieograniczoną” wolnością. Pozwalają swoim adeptom stać się członkami „wspólnot żywych”, w których wszystko jest dopiero budowane i kształtowane. Osoba mająca wrażenie współbudowania wspólnoty czuje się dowartościowana i kochana. Wierzy w wypełnienie misji życiowej, a tym samym odegrania znaczącej roli we wspólnocie¹⁹. Brak centralizmu w grupie religijnej zdecydowanie ułatwia stworzenie wrażenia uczestnictwa członków w wypracowaniu norm grupowych. Jednak do częstych zjawisk należy sytuacja, kiedy to osoba stając się członkiem jakiejś grupy, musi nauczyć się obowiązujących w niej norm i je bezwzględnie zachowywać. W przypadku sekt proces ten może przybierać różne formy przekazu, wychowania i propagandy.

Jedną z form wychowania, mającą na celu uczynienie kandydata podatnym na przekazywane normy funkcjonujące w grupie, jest dławienie indywidualności. W sekcie nie ma miejsca dla buntowników, indywidualistów, dlatego wychowanie szczególnie nowicjuszy ukierunkowane jest na walkę z własnym zdaniem członków. W procesie wychowania jest stosowany system kar i nagród. Karze podlega członek nieprzestrzegający zasad obowiązujących w grupie, zaś nagrodzie lojalny, zachowujący się zgodnie z oczekiwaniami. Jeżeli osoba coraz bardziej odchodzi w swoich poglądach od stanowiska grupy, tym więcej stosuje się w stosunku do niej nacisków i aktów perswazji. Adept jest informowany o konieczności zmiany punktu widzenia oraz spotyka się z dezaprobatą grupy. W przypadku, gdy formy przekonywania nie odniosą pożądanego skutku, wówczas stosuje się kary²⁰.

Forma nakazów i zakazów wpływa na poczucie dyscypliny i porządku w sektach. Wiele osób, zwłaszcza młodych jest niezadowolonych i rozczarowanych rodzajem wymagań, jakie główne religie czy kościoły narzucają swoim wyznawcom. Natomiast gotowi są oni odpowiedzieć na zaproszenie grupy oferującej wyraźne normy i wysuwającej bezkompromisowe żądania. Różnego rodzaju kodeksy zasad regulują życie poszczególnych sekt. Przestrzeganie ich jest sprawdzianem posłuszeństwa członków, zaś treść w nich zawarta wielokrotnie stanowi element manipulacji osobami. Żądania zerwania kontaktu z rodziną, z przyjaciółmi, szczegółowa kontrola postępowania wyznawców, zakaz podróżowania, zakaz poruszania pewnych tematów w rozmowach, izolacja od społeczeństwa. Tego typu ograniczenia wywierają wpływ na sferę psychiczną adepta sekty. Zmieniają jego osobowość, zacierają indywidualność na korzyść ogółu²¹.

19) F. Arinze, op. cit., s. 15 – 16.

20) S. Mika, *Psychologia społeczna*, Warszawa 1987, s. 392 – 399.

21) A. Zwoliński, dz. cyt., s. 54.

4. Problem bezpieczeństwa państwa i obywateli

Problem sekt czy w ogóle nowych ruchów religijnych pojawił się w Polsce w połowie lat 90. Przyczyną tego była m.in. odzyskana wolność sumienia i religii w 1989 roku, likwidacja nadzoru państwowego nad funkcjonowaniem mniejszości religijnych oraz otwarcie granic. Po przełomie i odzyskaniu przez Polskę suwerenności w 1989 roku, państwo stanęło na stanowisku neutralności światopoglądowej. W wyniku uchwalenia Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania dn. 17 maja 1989 roku doszło do zmiany przepisów regulujących tworzenie i funkcjonowanie grup o charakterze religijnym. W myśl wspomnianej ustawy państwo polskie gwarantuje obywatelom: prawo do tworzenia wspólnot religijnych zakładanych w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, posiadających własny ustrój, doktrynę oraz obrzędy kultowe; uczestniczenie w czynnościach i obrzędach religijnych oraz wypełnianie obowiązków religijnych i obchodzenie świąt religijnych; możliwość głoszenia swojej religii lub przekonania; wychowywanie dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniami w sprawach religii; zachowywanie milczenia w sprawach swojej religii lub przekonań; utrzymywanie kontaktów ze współwyznawcami, w tym uczestniczenie w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym; korzystanie ze źródeł informacji na temat religii; wytwarzanie i nabywanie przedmiotów potrzebnych do celów kultu i praktyk religijnych oraz korzystanie z nich; wytwarzanie, nabywanie i posiadanie artykułów potrzebnych do przestrzegania reguł religijnych; wybranie stanu duchownego lub zakonnego; zrzeszanie się w organizacjach świeckich w celu realizacji zadań wynikających z wyznawanej religii bądź przekonań w sprawach religii; otrzymanie pochówku zgodnego z wyznawanymi zasadami religijnymi lub z przekonaniami w sprawach religii²². Na mocy nowych przepisów, w 1989 roku postanowiono zarejestrować wszystkie ruchy religijne, które wcześniej były przez państwo prześladowane bądź bez skutku starały się o formalne uznanie. W ten sposób wraz z nową sytuacją polityczną i prawną pojawiło się wiele nieznanych dotychczas w Polsce grup i ruchów religijnych.

Do niedawna przepisy rejestracyjne kościołów i w ogóle nowych związków wyznaniowych były bardzo liberalne, a zatem zdarzały się przypadki nadużyć²³. Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania w wersji z 17 maja 1989 roku określała stosunkowo prosty tryb zakładania nowych kościołów i związków wyznaniowych. Prawo to przysługiwało co najmniej 15 wnioskodawcom posiadającym pełną zdolność do czynności

22) art. 2, Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z dn. 17 maja 1989 r. (dalej cyt. GWS i W), Dz.U. 989 nr 29 poz. 155, tekst jednolity Dz. U. 2005 nr 231 poz. 1965.

23) MSWiA, op. cit., s. 4.

prawnych, zarówno obywatelom polskim, jak i cudzoziemcom i bezpaństwowcom²⁴. Zasada ta stworzyła wyjątkową łatwość legalizacji faktycznie znikomych i nielicznych grup ludzi w formie związków wyznaniowych. Wspomniana ustawa w 1998 roku została poddana nowelizacji w kierunku podwyższenia wymogów uzyskania rejestracji nowych kościołów lub innych związków wyznaniowych i wyeliminowania nadużyć. Nowelizacja została wprowadzona w życie z uwagi na szybki rozwój nowych ruchów religijnych, które potocznie można nazwać sektami. Były one zwłaszcza pochodzenia wschodniego, zagrażające rozwojowi osobowości dzieci i młodzieży. Powodujące dezintegrację rodzin z punktu widzenia moralnego i prawnego²⁵. Zgodnie z art. 31 ust. 1 znowelizowanej ustawy, prawo do złożenia wniosku o zarejestrowanie nowego kościoła lub innego związku wyznaniowego przysługuje wyłącznie obywatelom polskim. Realizacja tego prawa następuje przez złożenie deklaracji w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego, wniosku o wpis do rejestru oraz statutu. Wniosek powinien być podpisany przez co najmniej 100 obywateli polskich oraz spełniać warunki określone w Ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania dotyczące wnioskodawców. Kompetencje do podjęcia decyzji o wpisie do rejestru lub o odmowie takiego wpisu posiada minister wspomnianego ministerstwa. Przed podjęciem decyzji, dokonywana jest weryfikacja pod kątem przestrzegania przepisów ustaw chroniących bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie i moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób. W przypadku wystąpienia sprzeczności z obowiązującymi ustawami, organ rejestrowy jest uprawniony do wydania decyzji odmownej²⁶.

W wyniku podnoszonych coraz częściej głosów o nadużyciach i zagrożeniach ze strony sekt, opracowano w 1995 roku Raport Biura Bezpieczeństwa Narodowego, pod tytułem „O stanie bezpieczeństwa państwa”, zaś w 2000 roku opublikowano „Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce” autorstwa Międzyresortowego Zespołu do Spraw Nowych Ruchów Religijnych, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. W raportach tych została poruszona kwestia funkcjonowania sekt i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa. Destrukcyjna rola sekt polega na stosowaniu metod i technik manipulacji w celu pozyskiwania nowych członków, a następnie narzucanie im określonych stereotypów reakcji psychicznych, kontroli myśli, zachowań i uczuć, kształtowanie bezwzględного posłuszeństwa, co prowadzi do uzależnienia w sferze materialnej i duchowej. Adeptom nie udziela się szczegółowych informacji na temat działalności ruchu i jego charakteru,

24) art. 31, GWS i W, Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155.

25) J. Krukowski, K. Warchałowski, *Polskie Prawo Wyznaniowe*, Warszawa 2000.

26) GWS i W, art. 33 ust. 3 (po nowelizacji w 1998 r.).

dążąc tym samym do wykształcenia się w nich przekonania, że jedynie słuszne są poglądy głoszone przez grupę. W tym celu izoluje się członków od reszty społeczeństwa. Zmusza się też członków do przekazywania osobistego majątku, a także bezpłatnej pracy na rzecz grupy. Stosuje się proces mający na celu wyczerpanie fizyczne i psychiczne wyznawców, co w konsekwencji prowadzi do uzależnienia psychicznego i ekonomicznego. W sektach ogranicza się też dostęp do konwencjonalnej służby zdrowia. W niektórych grupach propaguje się katastroficzną wizję świata, nakłania do zbiorowych samobójstw lub agresji przeciw społeczeństwu, rozpowszechnia się ideologię rasistowską, ksenofobię i fanatyzm co do wyznawanych zasad wiary, uchylanie się od obowiązku służby wojskowej, przeprowadza się dewastację cmentarzy (np. grupy satanistyczne) i innych miejsc kultu. Odpowiedzią na jakąkolwiek próbę zerwania kontaktów z grupą są szykany i groźby ze strony pozostałych członków. Poza wskazanymi nadużyciami autorzy raportów stwierdzają, że sekty mogą prowadzić pod pretekstem działalności religijnej działalność przestępczą poprzez dopuszczanie się nadużyć celnych i skarbowych w ramach ulg przysługujących kościołom i innym związkom wyznaniowym.

Ze względu na prowadzoną działalność sekty mogą mieć charakter religijny, polityczny, edukacyjny i handlowy. Najliczniejsze i najbardziej znane są sekty religijne, których podstawą jest doktryna religijna. Podstawą działalności sekt o charakterze politycznym jest udział w wyborach, ubieganie się o eksponowane stanowiska publiczne. Sekty o charakterze edukacyjnym czy terapeutycznym prowadzą liczne warsztaty i seminaria naukowe, których uczestnicy płacą wysokie stawki w zamian za uzyskanie „oświecenia”. Natomiast sekty prowadzące działalność handlową bazują na ludzkiej chciwości i chęci zysku. Podstępnie zmuszają swych członków do ciężkiej pracy nieprzynoszącej zysków lub dającej niewielkie korzyści finansowe.

W Konstytucji RP z 1997 roku znajdują się zapisy dotyczące podstawowych praw związanych z wolnością sumienia i religii. Art. 53 zapewnia każdemu człowiekowi wolność sumienia i religii. Wolność religii obejmuje dowolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Wolność

uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania²⁷.

Konstytucja RP chroni przed powstaniem grup o charakterze destrukcyjnym, których działalność godzi w bezpieczeństwo i suwerenność państwa i obywateli. W art. 13 zakazuje istnienia partii politycznych i innych organizacji, które odwołują się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystów i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa. W tym konstytucyjnym zapisie można w pewnym sensie dopatrywać się definicji sekty, a na pewno gwarancji szeroko pojętego bezpieczeństwa.

5. Zakończenie

Problem sekt czy w ogóle nowych ruchów religijnych pojawił się w Polsce w połowie lat 90. Przyczyną tego była m.in. odzyskana wolność sumienia i religii w 1989 roku, likwidacja nadzoru państwowego nad funkcjonowaniem mniejszości religijnych oraz otwarcie granic. Po przełomie i odzyskaniu przez Polskę suwerenności w 1989 roku, państwo stanęło na stanowisku neutralności światopoglądowej. W wyniku uchwalenia Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, 17 maja 1989 roku doszło do zmiany przepisów regulujących tworzenie i funkcjonowanie grup o charakterze religijnym. W myśl wspomnianej ustawy państwo polskie gwarantuje obywatelom między innymi prawo do tworzenia wspólnot religijnych, prawo głoszenia swojej religii lub przekonań; wychowywania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem w sprawach religii; utrzymywania kontaktów ze współwyznawcami, w tym uczestniczenia w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym; zrzeszania się w organizacjach świeckich w celu realizacji zadań wynikających z wyznawanej religii bądź przekonań w sprawach religii.

W latach 90. wraz z nową sytuacją polityczną i prawną pojawiło się wiele nieznanych dotychczas w Polsce ugrupowań i ruchów religijnych. Ujawniły się też grupy, które ze względu na nieprzychylność władz, mimo następującej liberalizacji nie uzyskały do 1989 roku statusu kościoła lub innego związku wyznaniowego.

27) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 roku, Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.

W wyniku podnoszonych coraz częściej głosów o nadużyciach i zagrożeniach związanych z bezpieczeństwem państwa i obywateli ze strony sekt, opracowano w 1995 roku Raport Biura Bezpieczeństwa Narodowego „O stanie bezpieczeństwa państwa”, w którym jeden z rozdziałów zatytułowano „Sekty i niektóre związki wyznaniowe w Polsce”, zaś w 2000 roku opublikowano „Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce” autorstwa Międzyresortowego Zespołu do Spraw Nowych Ruchów Religijnych, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. W raportach tych została poruszona kwestia funkcjonowania sekt i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa.

Ważną rolę odgrywają również badania naukowe, które stanowią pewną formę monitoringu nowych ruchów religijnych. Tego typu działalność w mniejszym stopniu wiąże się z niebezpieczeństwem naruszenia wolności religijnej. Ponadto dostarcza potrzebnej wiedzy, bardziej zobiektywizowanej, co posiada duże znaczenie w sytuacji konfliktów ideologicznych czy światopoglądowych.

Bibliografia:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 roku, Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.
2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Międzyresortowy Zespół do Spraw Nowych Ruchów Religijnych, Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce, Warszawa 2000.
3. Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z dn. 17 maja 1989 r., Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155.
4. Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z dn. 17 maja 1989 r., Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155, tekst jednolity Dz. U. 2005 nr 231 poz. 1965.
5. Alexiewicz T., Maruchin J., *Wiara w pigułce, czyli sekty*, Poznań 1999.
6. Arinze F., *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, L'Osservatore Romano, wyd. polskie, nr 7 (134) 1991.
7. Hassan S., *Psychomanipulacja w sektach*, Łódź 1997.
8. Lévi – Strauss C., *Antropologia strukturalna II*, Warszawa 2004.
9. Krukowski J., Warchałowski K., *Polskie Prawo Wyznaniowe*, Warszawa 2000.
10. Mika S., *Psychologia społeczna*, Warszawa 1987.
11. Nowak W., *Sekty w Polsce a młodzież*, Olsztyn 1995.
12. Posacki A., *Wprowadzenie w tematykę sekt i kultów*, [w:] *Drogami Sekt i Kultów*, Kraków 1999, n. 1.
13. Prokop J., *Uwaga rodzice! Sekty*, Warszawa 1994.
14. Sztumski J., *Sekty i związki wyznaniowe. Studia wybranych ugrupowań religijnych*, Kielce 2000.
15. Zwoliński A., *Anatomia sekty*, [w:] *Abc o sektach*, red. M. Gajewskiego, Kraków 2004.
16. *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, red. B. Kaczorowski t. 7, Warszawa, 2004.
17. *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczaka, t. 3, Warszawa 1981.
18. *Słownik łacińsko – polski*, red. K. Kumanieckiego, Warszawa 1957.